

הישראל מובדל מהן במלבושו ובשאר מעשיו במדעו ובדעותיו (רמב"ם)

ובחוקותיהם לא תלכו

פתחא דסוגיא

והמצוה השלישית היא שהזהירנו מלכת בדרכי הכופרים ומהתנהג במנהגותיהם, ואפילו במלבושיהם וקבוציהם במושבים. והוא אמרו יתעלה ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם. וכבר נכפלה אזהרה זו ואמר ובחוקותיהם לא תלכו, ובא הפירוש לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם. ולשון ספרא ובחוקותיהם לא תלכו שלא תלכו בנימוסות שלהם בדברים החקוקים להם כגון תרטיאות וקרסיאות והאסטריות. ואלו הם מינים מן המושבים שהיו מתקבצין בהם לעבודת הצלמים, ר' מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים, ר' יהודה אומר שלא תנחור ולא תגדל ציצית ושלא תספר קומי. ומי שיעשה דבר מאלה חייב מלקות (ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה ל).

ביאורא דתלמודא

כדרך שהמלכות עושה - כשהורגין בערכאות (תפארת ישראל). ניוול הוא לו - שהורגו מעומד ונופל (רע"ב). מניחין את ראשו על הסדן - עץ עבה תקוע בארץ כמו של נפחים (רע"ב). ופעמים שמקבצין עליו בשר - וקוצין אותו בקופיץ - דקופיץ נמי חרב קרו ליה והוא כעין סכין גדול רחבו כארכו ועב הוא, ויש בו כובד ומחתיך בו עצמות ובשר, ופעמים שמבקעין בו עצים כדתנן גבי יום טוב אין מבקעין לא בקדרום ולא במגרה אלא בקופיץ, לפי שהוא דבר הניטל ביום טוב לקצב בו בשר, ולפי כבודו הוא חותך את הראש בבת אחת כדתנן גבי עגלה ערופה ופטר חמור עורפו בקופיץ ומאחריו (יד רמ"ה). אין מיתה מנוולת מזו - שנראה כמקצב בשר בהמה (תפארת ישראל). אף אני יודע שמיתה מנוולת היא - כוונתו לומר שנוול הוא לעשות כחקות הכותיים (חידושי הר"ן). כיון דכתיב סיף באורייתא - דכתיב החרם אותה ואת כל בהמתה ואת כל זכורה לפי חרב, וחרב משמע בין סיף בין קופיץ לאו מינייהו קא גמדינן, ובדין הוא דליעביד בין בסיף בין בקופיץ, דהא חרב משמע בין סיף בין קופיץ, אלא משום דכתיב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה (יד רמ"ה). לא מינייהו קא גמדינן - יש מפרשים שהטעם בזה לפי שהתורה קדמה להם, ואינו מספיק שבכל הדברים גם כן יש לך לומר שלא קדמו הם, אלא הטעם הנכון שהתורה אסרה כל מנהג מיוחד לנמוסי עבודת אלילים, שמא ימשך האדם אחריהן כמותם (חידושי הר"ן). כל דבר שיש בו משום רפואה - בין סם בין לחש, דאפילו לחשים שיש בהן ממש ומועילין לרפואה יש בהרבה

ליקוטא דתלמודא

שנו רבותינו (סנהדרין נב:) שאין לבית דין להמית בחוקות הגויים:

מצות הנהרגין, היו מתיזין את ראשו בסיף, כדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר ניוול הוא לו, אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצין בקופיץ. אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו. תניא, אמר להן רבי יהודה לחכמים אף אני יודע שמיתה מנוולת היא, אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה ובחוקותיהם לא תלכו. ורבנן כיון דכתיב סיף באורייתא, לא מינייהו קא גמדינן. דאי לא תימא הכי, הא דתניא שורפינן על המלכים ולא מדרכי האמורי, היכי שרפינן, והכתיב ובחוקותיהם לא תלכו. אלא, כיון דכתיב שרפה באורייתא, דכתיב ובמשרפות אבותיך וגו', לאו מינייהו קא גמדינן. והכא נמי, כיון דכתיב סיף באורייתא לאו מינייהו קא גמדינן.

ואמרו חכמינו (שבת סז.) גבי רפואות האסורות משום דרכי האמורי:

אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל דבר שיש בו משום רפואה, אין בו משום דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה, יש בו משום דרכי האמורי, והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים, כי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביה, כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. דרתניא וטמא טמא יקרא, צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים.

עוד שנינו (עבודה זרה יא.) גבי דרכי האמורי במנהגי קבורת המלך:

שורפינן על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי, שנאמר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים וגו', וכשם ששורפינן על המלכים, כך שורפינן על הנשיאים, ומה הם שורפינן על המלכים, מיטתן וכלי תשמישן. ומעשה שמת רבן גמליאל הזקן, ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי. והאמרת מה הן שורפינן עליהם, מיטתן וכלי תשמישן. אימא בשבעים מנה צורי.

מקומות בתלמוד שהן מותרין (רשב"א). כי היכי דליכחוש חיליה - שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין (רש"י).

אור תורה

ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקץ בם. (ויקרא כג)

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחוקותיהם לא תלכו. (ויקרא יח ג)

הכה תכה את ישיבי העיר ההוא לפי חרב החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב. (דברים יג טז)

האידנא אליבא דשמעתא

בחוקות אלו אומות אסור ללכת

כתב בספר החינוך (מצוה רסב) גבי איסור זה: 'שלא ללכת בחוקות האמורי, וכן בחוקות הגוים, שנאמר ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם, והוא הדין לכל שאר הגוים, כי הענין מפני שהם סרים מאחרי השם ועובדין עבודה זרה'. ע"כ. ומדבריו נילף דדין זה נאמר כלפי כל אומה העובדת עבודה זרה. אולם מדברי הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"א ה"א) משמע דהכוונה היא לכל אומות העולם שאינם עובדי ה', וז"ל: 'אין הולכין בחקות העובדי כוכבים, הכל בענין אחד הוא מזהיר שלא ידמה להן, אלא יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובעויותיו'. ע"כ. וכן הכריע להלכה בשו"ע (יו"ד סימן קע"ח ס"א).

חוקות הגוים של שטות

כתב בתוספות (עבודה זרה יא. ד"ה ואי חוקה) דאיכא תרי חוקות הגוים, וז"ל הנצרך לענינו: 'תרי גווני חוקה הו' אחד שעושין לשם חוק לעבודת כוכבים ואחד שעושין לשם דעת הבל ושטות שלהם, והכא בשמעתין מיידי באותו חק שעושים לשם עבודת כוכבים, ואף על גב דכתיבא באורייתא יש לאסור כיון שלהם הוא חק לעבודת כוכבים, [ואיכא עוד חוק ש]לאו חוק היא לשם עבודת כוכבים ומכל מקום הוא חק הבל ושטות, ודאי אי לא הוה כתיבא בדאורייתא לא היה לנו להתנהג אף במנהגן של שטות'. ע"כ. ובקהילות יעקב (עבודה זרה סימן ה) ביאר דהטעם דחוק של שטות אי כתיבא באורייתא מותר הוא כיון דאין בכהאי גוונא חשש שמא ימשך אחריהם, כיון שלא על פי מעשיהם עושה.

אמנם חוק של העכו"ם שיש לו מבוא בדרכי הטבע, משמע מדברי הר"ן (סנהדרין נב:) שאין לאסור, וז"ל: 'וכן נמי אם הכותיים נהגו באיזה מנהג שאין לו מבוא בדרכי הטבע ולא נתאמת הנסיון העושה כמותן יש בו משום דרכי האמורי'.

לבושי העכו"ם

כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"א ה"א) גבי לבושי העכו"ם: 'אין הולכין בחקות העובדי כוכבים ולא מדמין להן לא במלבוש ולא בשער וכיוצא בהן שנאמר ולא תלכו בחקות הגוים'. ע"כ. וכן כתב בשו"ע (יו"ד סימן קע"ח ס"א) דלא ילבש מלבוש המיוחד להם. וברמ"א שם הוסיף בענין הלבוש, וז"ל:

עומקא דסוגיא

'אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות'.

ובפסקי מהרי"ק (סימן רנ"א) כתב אודות לבוש המיוחד לחכמי העכו"ם אם מותר ללבוש, וז"ל הנצרך לענינו: 'על דבר המלבוש המיוחד לחכמי הגוים, והיא הקאפה, אם אסור הישראלי החכם בחכמה ההיא ללבושה, אין לאסור משום חקות הגוים אלא באחד משני ענינים, האחד הוא הדבר שאין טעמו נגלה והעושהו נמשך אחריהם ומודה להם, והשני הוא הדבר אשר יש בו צד פריצות גדר הערוה והציניעות ונהגו בו הגוים, אבל בלבשת הקאפה אין איסור, שאין זה דומה לאותם הדברים, שהרי טעם לבשתה ידוע הוא שהיא לסימן ללבושה שהוא מן המשיגים בחכמה ההיא'. ע"כ. אמנם בביאור הגר"א (יו"ד סימן קע"ח סק"ז) דחה דברי הרמ"א והמהרי"ק והכריע לאסור בכל גוונא, אלא אם כן אינו חוק חשוב לעכו"ם וכתבא באורייתא.

ובאגרות משה (יו"ד ח"א סימן פ"א) כתב אודות הלבוש שנהגו ישראלים ללבוש בארצות הברית, שגם הנכרים לובשים כן, וחילק בדבריו בין לבוש הגברים ללבוש הנשים, ואלו דבריו גבי לבוש הגברים: 'פשוט שאין שום שמץ איסור בסתם בגדים שלובשין במדינה זו, אף שגם הנכרים לובשין בגדים אלו, מדין מלבושי נכרים דאין בהם חשש שמץ עכו"ם, ונחוש וגם לא דבר תמזה אלא לנוי וכדומה. וגם בלא זה אין שייך איסור מלבושי נכרים דהא כמעט כל בני ישראל לובשין מלבושין אלו, ואם כן מי אומר שהם מלבושי נכרים והישראלים לובשין בכאן במלבושיהם, ומדוע לא נאמר שמתחלה הם גם מלבושי ישראל דלא נקבע כלל מתחלה להנכרים ואחר כך גם להישראלים, דמתחלה הא נעשו גם לישראלים'. ע"כ. ואלו דבריו גבי בגדי הנשים: 'אבל הבגדים שיש בהן פריצות ממש שנעשו מחדש בבגדי נשים, אף שבעוונותינו הרבים כיון שגם הישראליות מלובשות בהן גם מתחילה, אין להחשיבן מלבושי נכרים מצד עצם הבגדים, אבל עצם הפריצות אולי יש להחשיב מחוקות העכו"ם, וממילא יש לאסור בגדים אלו לישראליות לבד ענין הפריצות מצד עצמו, גם מצד מלבושי נכרים'.

ויתפללו עליהם. ועיין במשנה ברורה (שם סק"י) דכתב דהגר"א ביטל מנהג זה כיון שעכשיו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם. ועיין עוד באגרות משה (יו"ד ח"ד סימן י"א) שכתב דדורות שלנו נתקבלו דברי הגר"א.

אין שייך איסור מלבושי נכרים בלבוש שהרבה בני ישראל לובשין

(אגרות משה)

מראי מקומות

- א. סנהדרין נב:
- ב. שבת סז.
- ג. עבודה זרה יא.
- ד. חינוך מצוה רס"ב
- ה. רמב"ם הלכות עבודה זרה פ"א ה"א
- ו. שולחן ערוך יו"ד סימן קע"ח ס"א
- ז. עבודה זרה יא. תור"ה ואי חוקה
- ח. קהילות יעקב עבודה זרה סימן ה
- ט. חידושי הר"ן סנהדרין נב:
- י. פסקי מהרי"ק סימן רנ"א
- יא. ביאור הגר"א יו"ד סימן קע"ח סק"ז
- יב. שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סימן פ"א
- יג. מגן אברהם אור"ח סימן תצ"ד סק"ה
- יד. משנה ברורה שם סק"י
- טו. שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סימן י"א